

Анотація. У статті проаналізовано реалізацію найменувань з семантикою «рівнина» у говірковому мовленні, відзначено нестійкість і коливання значень зафіксованих лексем, визначено типові загальноукраїнські елементи й ареальну специфіку номінації географічних реалій.

Ключові слова: сема, лексема, семантика, західноподільське діалектне мовлення, народна географічна термінологія.

Summary. The article analyzes the realization of the notion «plain» in the dialectal speech, variation and oscillation of the meanings in the set lexems are stated. Typical general Ukrainian elements and local specific nomination of the geographical reality are distinguished.

Key words: lexem, sema, folk geographical terminology, Western Podilya dialectal speech.

УДК 378.016:81'243

Проценко Н.В.

ОСНОВНІ ТРУДНОЩІ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ

У навчанні іноземної мови намітилися три напрями: оволодіння мовою, тобто системою мови, яка використовується як засіб спілкування; опанування мовленнєвою діяльністю, тобто процесом спілкування, комунікації; навчання продукту мовлення, тобто тексту, твору мовлення, думкам, котрі формуються за допомогою мовних засобів. Спілкування визначають як соціальний процес, в якому відбувається обмін діяльністю. Спілкування виступає як форма взаємодії суб'єктів і реалізує їх суспільно-комунікативну реальність. Види мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, читання і письмо – це вербальні засоби спілкування, продуктом якого є інтерпретація інформації тими, хто спілкується. У процесі говоріння та письма людина висловлює свої думки (ці види мовленнєвої діяльності називають продуктивними). При аудіюванні та читанні отримуються мовленнєва інформація, тобто сприйняття і розуміння думок інших людей (це рецептивні види мовленнєвої діяльності).

Проблеми використання основних видів мовленнєвої діяльності в процесі навчання іноземної мови стали предметом наукових досліджень багатьох лінгвістів (Гальперін І.Я., Гальскова Н.Д., Жинкін М.І., Зимняя І.О., Леонтьєв О.О., Ніколаєва С.Ю., Шерстюк О.М., Соловова О.М., Панова Л.С., Скляренко Н.К., Рогова Г.В., S. Villiers, A. Palmer, L. Bachman, N. Brieger, J. Richards тощо).

Мета нашого дослідження – спроба проаналізувати основні об'єктивні та суб'єктивні труднощі аудіювання, які виникають у процесі навчання даного виду мовленнєвої діяльності.

Аудіювання – це розуміння сприйнятого на слух мовлення. Матеріальною основою аудіювання є аудіотекст. Основною вимогою до змісту текстів для аудіювання слід вважати їх інформативність та цікаву фабулу. У практиці навчання іноземних мов рекомендується використовувати автентичні аудіотексти, доступні за змістом та мовним складом, короткі за тривалістю звучання та в основному монотематичні.

Однак сприйняття мовлення на слух супроводжується труднощами, викликаних переважно трьома факторами: умовами сприймання, мовними особливостями мовленнєвого повідомлення та індивідуально-психологічними особливостями слухача. Труднощі значною мірою ускладнюють роботу психофізіологічних механізмів аудіювання.

Сприйняття і розуміння мовлення безпосередньо залежить від ряду факторів, які характеризують навчальний процес і режим аудіювання. З урахуванням певних факторів поступово ускладнюється процес аудіювання, і виникають труднощі об'єктивного характеру, зумовлені насамперед умовами сприймання [4, 239-240]. Це зокрема:

1. Тривалість звучання пропонованих текстів. Чим довший текст, тим важче виділити в ньому основне і утримати його в пам'яті. Навчання аудіювання необхідно починати з найкоротших текстів і поступово їх збільшувати.

2. Темп мовленнєвого повідомлення, який визначає швидкість і точність розуміння на слух, а також ефективність запам'ятовування. Темп мовлення повинен бути нормальним. Якщо ж його уповільнювати, то це змінює інтонацію фрази, порушує норми наголосу, заважає швидкості реакції і суттєво послаблює увагу, дуже важливу для сприймання і розуміння мовлення. Для того щоб темп мовлення не став перешкодою у процесі аудіювання, швидкість пред'явлення аудіотексту в окремих випадках можна уповільнювати за рахунок збільшення тривалості пауз між смис-

ловими частинами. В цілому темп мовлення, що сприймається, не повинен перевищувати темпу внутрішнього мовлення слухача.

3. Одноразовість чи багаторазовість презентації. Неодноразове повторення тексту дає можливість студентам адаптуватись до мовного матеріалу і голосу, а це полегшує сприймання тексту. Однак більше двох разів один текст слухати недоцільно. Нерозуміння його свідчить про невдалий вибір тексту – надто важкий для даної групи.

4. Спосіб пред'явлення тексту. Аудіювання різних джерел інформації створює специфічні труднощі сприймання. Зазвичай текст для аудіювання подається з голосу викладача (у супроводі жестів і міміки або без них), а також у звукозапису (з поясненнями або без них). Найлегшим є текст, прочитаний викладачем, а найважчим – звукозапис без попередніх пояснень [1; 2]. Використання ТЗН створює додаткові труднощі, але одночасно дозволяє навчити студентів сприймати не лише викладача, але й мовлення інших осіб.

У процесі навчання аудіювання виникають й мовні труднощі, які також є об'єктивними труднощами і зумовлюються характером мовних засобів та структурно-композиційними характеристиками аудіотекстів [4, с. 240]. У галузі граматики ці труднощі пов'язані як із синтаксисом, так і з морфологією. Сприймаючи фразу, студент повинен розчленувати її на окремі елементи, встановити зв'язок між ними та їх роль у висловлюванні. Труднощі аналітико-синтетичної діяльності збільшуються пропорціонально довжині мовленнєвого повідомлення і складності синтаксичних структур у ньому.

Лексичні труднощі виникають не лише при кількісному збільшенні словникового матеріалу і його різноманітності, але й при вживанні слів в переносному значенні, наявності слів, які не несуть великого інформаційного навантаження тощо. Синоніми, антоніми, пароніми, багатозначні слова, слова, близькі за звучанням до слів рідної мови, але які мають різне значення, також спричиняють труднощі розуміння.

Однак основними труднощами аудіювання вважаються фонетичні труднощі. Це зокрема стосується початкового ступеня навчання і пов'язано з нерозвинутістю фонематичного слуху, відсутністю вимовних навичок тощо. На наступних етапах навчання виробляються уміння розрізняти фонетичні варіанти слів за їх головними ознаками, навіть при деякому відхиленні від норми. Основними фонетичними труднощами аудіювання є труднощі, які стосуються інтонації, логічного наголосу і темпу мовлення.

Труднощі аудіювання, зумовлені індивідуально-віковими особливостями студентів, є суб'єктивними. Успішність подолання цих труднощів залежить від уміння слухача користуватися механізмом ймовірного прогнозування, переносити аудитивні вміння та навички рідної мови на іноземну. Важливу роль відіграють такі індивідуальні особливості студента, як кмітливість, уміння слухати і швидко реагувати на сигнали усної мовленнєвої комунікації (паузи, логічні наголоси, риторичні запитання тощо), вміння переключатися з однієї розумової операції на іншу, швидко схоплювати тему повідомлення, співвідносити її з широким контекстом [5].

У процесі навчання аудіювання іншомовних повідомлень вирішальну роль відіграють індивідуально-психологічні особливості: рівень розвитку слухової диференційованої чутливості, слухової пам'яті, механізму ймовірного прогнозування, рівня концентрації уваги [3, 123].

Для того щоб подолати труднощі аудіювання об'єктивного характеру, потрібно виходити з факторів, які полегшують сприймання мовлення на слух [1]. Йдеться насамперед про ритміку, паузацію, мелодіку та логічний наголос. Ці фактори повинні не тільки відповідати змісту, але й виражати емоційне ставлення автора повідомлення до фактів і явищ аудіотексту. Виділити смислові орієнтири тексту значно допомагають вставні слова, повтори, риторичні запитання, а також мовленнєві штампи, широко вживані в розмовній мові.

Опорою для розуміння є сама можливість зорового контакту слухача і того, хто говорить, а також контактне мовлення (діалогічне та монологічне), що сприяє ймовірному прогнозуванню і збільшує можливості асоціативних зв'язків за рахунок позамовних елементів мовлення. При комбінованій звуко-зоровій подачі мовленнєвих повідомлень суттєво допомагають формальні підказки: колір, схеми, малюнки, заголовки тощо. Наприклад, заголовки знайомлять з темою мовленнєвого повідомлення, стимулюють направленість думки, а малюнки сприяють здогадці, пробуджують інтерес, допомагають утримувати в пам'яті послідовність фактів, викладених в аудіотексті, покращують точність і повноту розуміння [3, 129].

Характер опор та орієнтирів може змінюватись в залежності від мовленнєвого досвіду слухачів і від способів подачі аудіотекстів, тобто при зміні і комбінуванні труднощів об'єктивного та суб'єктивного характеру.

Оскільки практика свідчить, що якість сприймання мовлення на слух значною мірою залежить від різних опор та допоміжних заходів, їх доречно використовувати у навчанні аудіювання.

Отже, підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що

1) аудіювання як вид мовленнєвої діяльності виступає одним з головних факторів навчання іншомовного спілкування, передбачаючи формування аудитивних навичок та вмій, а також удосконалення механізмів рецептивного плану;

2) успішність аудіювання залежить: 1) від самого слухача (рівня розвитку у нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу тощо), його індивідуально-психологічних особливостей; 2) від мовних особливостей аудіотексту та його відповідності мовленнєвому досвіду і знанням особистості; 3) від умов сприймання аудіо тексту;

3) опори та орієнтири в навчанні аудіювання не лише знімають труднощі різного характеру, але й визначають успішність навчання цього виду мовленнєвої діяльності;

4) при навчанні аудіювання необхідно спиратися на ті особливості особистості, які відіграють суттєву роль у процесі сприйняття мовленнєвого повідомлення (досвід та спрямованість особистості). Крім того, слід враховувати фактори, що полегшують аудіювання: ритміку, паузацію, мелодику – складники інтонації; можливість зорового контакту із співрозмовником; використання позамовних засобів та опори на ситуацію.

Перспективу подальшого дослідження ми бачимо в аналізі етапів навчання аудіювання та розробці комплексу вправ для формування мовленнєвих навичок і розвитку вмій аудіювання.

Список використаних джерел

1. Елухина Н.В. Преодоление основных трудностей понимания иноязычной речи на слух как условие формирования способностей устно общаться / Н. В. Елухина // Иностр. языки в школе. – 1996. – №4. – С. 25-29.
2. Елухина Н.В. Обучение слушанию иноязычной речи / Н. В. Елухина // Иностр. языки в школе. – 1996. – №5. – С. 20-22.
3. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / [кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої]. Вид. 2-е, випр. і перероб. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.
4. Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной общеобразовательной школе: учебное пособие для студентов педагогических колледжей / [под ред. В.М.Филатова] / (Серия «Среднее профессиональное образование»). – Ростов н/Д: «Феникс», 2004. – 416 с.
5. Richards J.C. The Context of Language Teaching / J. C. Richards. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – 228 p.

Анотація. У статті розглядаються питання, пов'язані з проблемами аудіювання як одного з чотирьох видів мовленнєвої діяльності. Основна увага зосереджена на аналізі об'єктивних і суб'єктивних труднощів аудіювання.

Ключові слова: аудіювання, мовленнєва діяльність, об'єктивні і суб'єктивні труднощі.

Summary. The aim of the article is to tackle the problems of audition as one of the four types of the linguistic activity. The main accent is made upon the analysis of the objective and subjective difficulties of audition.

Key words: audition, linguistic activity, objective and subjective difficulties.

УДК 811.161.2'373'38

Свідрук О.О.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В МЕТАФОРИЧНИХ КОНСТРУКЦІЯХ У СУЧАСНИХ ТЕКСТАХ

«Термін (лат.) – 1. Слово або словосполучення, що означає чітко окреслене спеціальне поняття якої-небудь галузі науки, техніки, мистецтва, суспільного життя тощо» [11].

Дослідженням щодо функціонування термінологічної лексики у художньому стилі займалися: Єрмоленко С.Я., Дядюра Г.М., Єщенко Т.А., Озерова Н.Г., Синиця І.А.

Метою нашої статті є виявлення використання авторами сучасних творів термінологічної лексики, з'ясування мети цього прийому та ефекту, соціальної адаптації характеристик героїв аналізованих творів.

На відміну від слів загальної лексики, які часто є багатозначними та мають емоційний відтінок, терміни в межах сфери застосування однозначні й позбавлені експресії.